

Vse pleše.

Balada — ballata. Spisal Fr. Ilešič.

«J'ai l'air danse tous les jours».

Sedel sem v neki dokaj imenitni gostilnici ljubljanski. Oči so se mi pasle po jedilniku, polnem nemških in angleških kulinarskih imen, vmes pa so bili pomešani pokvarjeno pisani francoski ocvirki. Čudotvorna paša je bila to mojim očem; kar plesalo je vse okoli mene, dokler se ni pasel tudi moj lačni želodec na pristnem, mogoče pa tudi nepristnem domačem slovenskem blagu, ki mi je z njim postregla brhka narakarica. Ko pa sem — s Homerjem govoreč — žejo in glad s pijačo in jedjo utolažil, tedaj sem si šele z mirnim duhom znova ogledal jedilnik; a kmalu sem prišel do spoznanja, da je ta moj dobrotnik velik kozmopolit, da je Nемеc, Anglež, Francoz, Italijan, ali karkoli hočejo gostje, ter se nimalo ne meni za strastne prepire o narodnosti, nepristransko pa neutrudno skrbeč le za želodec. Čudil sem se samo, zakaj se ta kozmopolit ne ozira nič na Slovence, saj so le-ti tudi »tô kósmû politai« — »sveta grajani«; zakaj ne ponuja kot objektivni mednarodni dobrotnik tudi kaj slovenskih kulinarskih izumkov, n. pr. »potic«, ki so si pridobile s »kolači« vred domovinsko pravico že tudi pri Nemcih — vsaj za »južino«, h kateri se snidejo naši severni sosedi, če jih pokličeš s slovensko besedo: jause? Zakaj torej ta kozmopolit ni tudi za nas Slovence kozmopolit?

S tem vprašanjem sem si tr! glavo in mučil srce, ko je vstopil gostilničar ter obesil na steno vabilo na ples, pisano ali pravzaprav tiskano — razjasni tožni se obraz! — izključno slovenski brez tuje primesi. Jedilnik in plesni red — da imamo le zadnjega! Jedilnik, ta plod fiziških naših potreb, ta očiti dokaz zemskega našega pokolenja, prepuščamo drugim — materijalistom — mi volimo ples, da se otresemo zemskega prahu ter se dvignemo lahkih nog in še lažjega želodca v jasno ozračje idealnih višin, kajti

Gorje narodu, ako slep zameta
Terpsihore boginje blagi dar;
Za svetnim blagom vedno spehan leta,
Dejanje vodita mu prid in kvar;
S sveta nižine njemu brza peta
Sreca ne dviga, blaži mu nikdar!
Gorje, Sloven, ti, ako plesna Vila
Šepaje bi kedaj te zapustila! (Stritar št. 2.)

No, hvala Bogu, doslej se to ni zgodilo; še biva med nami ta »divna boginja«, in mi smo je veseli; saj je vdahnila našim petam že marsikateri originalni ples. To so čutili gotovo tudi Gotje, oni vzhodni Germani, ki so bili izprva sosedje slovanskih narodov ob Vzhodnem, od 2.—4. stoletja po Kr. r. pa ob Črnem morju, kajti Gotje so sprejeli v svoj jezik iz slovanščine besedo *plinsjan* (= *ple-sati* = *plensati*) — jasen dokaz, da so v ti umetnosti bili pod vplivom Slovanov; brez dvoma so se slovanski mladeniči že takrat radi zabavali s hčerami svojih sosedov baš kakor dandanes, samo da se dandanes ob takih prilikah ne pleše, ampak le »tanca« — vsaj v Čelih in Hrvatih, ki sploh navadno le »tancajo« (č.: *tančiti*, *tanec*, hrv. *tanac*).

Nocojšnji ples, ki ga je napovedovalo omenjeno slovensko vabilo, je seveda v tem oziru častna izjema, saj je bil pa tudi eliten slovanski ples. Ker na vabilu ni bilo pisano, da jaz ne bi smel tja, sem se ga kot gledavec udeležil tudi jaz in smem reči, da sem ta večer zares užival. Še zdaj mi zvene po ušesih krasni akordi godbe, še se mi živo slika pred očmi ono samo v menjavi stalno vrvenje in drevenje po plesišču; še zrem divne predplesavke, ki z odmerjenimi koraki stopajo »polonezo« (= poljski ples), kakor da bi se zavedale, da le posnemajo one velemožne meščane krakovske, ki so l. 1574. — polni oficijalnoredne pravilnosti — privedli svoje žene pred mestno hišo ter se tu vdano klanjali novemu kralju poljskemu, francoskemu kraljeviču Henriku anžuvskemu; in iz tistega cerimoni-oznega poklanjanja se je na kraljevem dvoru razvila »poloneza«. S polonezo se sploh navadno začenjajo plesne zabave, in Poljak je ponosen na to, da ima ta prvi ples ime njegovega naroda. Ne vem, ali je porabil to kateri poljski romantik ali mesianist simbolski v svoje namene, a vsekakor bi bil to prav lahko storil.

Da pa Poljak ne zna samo lepo korakati, marveč da se ve tudi spretno vrteti, o tem nas prepriča druga točka omenjenega plesnega reda, mazurka. S strokovnjaškim mirom in dostojno eleganco jo pleše; vidi se mu, da sta stara znānca Poljak in mazurka, da sta na istih tleh doma; in zares, mazurka je krščena po Mazurih, prebivavcih Mazovije, poljske pokrajine okoli Varšave, katerih narečje se odlikuje po nekih posebnostih, znanih pod imenom »mazurzenje« (Krek, *Einleitung*, str. 213; namesto *ć, ź, ś* govore *ondod c, z, s*). Tisto »mazurzenje« bliža Poljake Polabcem. Toda polabski Slovani so se malo zabavali s takimi plesovi, temveč pa z bojnim plesom, ki so ga plesali ob Labi in ob Odri več stoletij srednjega veka,

dokler niso bili zatrti po vseh teh pokrajinah, da so ostali le bedni oštanki po Lužicah . . . Kot tretji je nastopil na onem plesišču Čeh s svojo — »polko«, imenovano po »polovičnem« taktu. Polka se je porodila v začetku tega stoletja v Čelih, a se kmalu preselila v Pariz, da dobi tu posvečenje in svetni sijaj. V Parizu je Polka hipoma zaslovela ter je zbujala veliko senzacije, in navdušeno so hitele mlade Parižanke na ples, kadar so slišale: »aujourd'hui on polkera« — a novi ples so kar imenovale »polka française«, prepričane, da mora vse lepo biti francosko . . .

V kolo teh severnih Slovanov stopijo z bratskim objemom Jugoslovani, Hrvati-Srbi, Slovenci, ter naj zapešejo »kolo«, o katerem pravi v takih rečeh izvedeni Kuhač (Prosvjeta 1893, št. 1.), da je izraz jugoslovanske demokratije, zadruga, v kateri so vsi člani enaki, voleč si le začasno kolovodjo. Takih gostov se res ni bati na nobenem plesu, katerih plesi »izrazuju ljubku živahnost brez afektacije, blagu čutljivost bez komedijantstva, dostojanstvenost bez nadutosti, ustrajnost, žilavost bez tiranskih namjera, naivnost bez gluposti, svobodoumje bez avtokratstva« . . .

Ta slavospev jugoslovanskega plesanja je kakor iz peresa naj-novejšega ter najboljšega slovenskega junaka in rodoljuba, doktoranda ad maiorem suam gloriam, Radivoja Čuka, ki je (po »Trojki« str. 5.) ta večer svojemu obližju prepričevalno govoril tako-le: »Mi napredujemo z orjaškimi koraki . . . Napredujemo zlasti mi Jugoslovani; kajti Čeh, to ti je rojen filister, ki mora popolniti s pridnostjo, kar mu manjka nadarjenosti. Pri nas je druga. Če bi bili mi tako pridni, kakor smo nadarjeni, drugače bi godli. A vsi ljudje nimajo vseh darov. Malce lahkomiselni smo, bi dejal, posledica genialnosti.«

Pohlevno nasprotujoč, je nekdo iz ozadja izrekel svoje pomisleke o Čukovem modrovanju, češ, mi Jugoslovani s svojim »kolo« se pač dobro vrtimo v krogu, a naprej ne pridemo, ne napredujemo. Včasih bi bilo dobro tudi nam, zaplesati polonezo, da bi prišli hitreje okoli po plesišču. »Zlobnež!« zamrmra nato Čuk, »črevlje sodi naj kopitar, ne pa plesa; ples je moja stroka!« Dalje se mu ni zdelo vredno zavračati sitnega nasprotnika, ker je bil prepričan, da se letemu godi kakor onemu mladeniču, ki je šel poslušat harmonije sfer, a je mesto zvočnega soglasja slišal ropot, hrum, grozno krulbo — tega so seveda bila kriva njegova ušesa; zakaj, pa mu ni narava naklonila nežnejših? — »Junger Thor, das göttliche Concert der Sphären ist nicht für eines Menschen Ohr!« —

Čuk je imel važnejših misli in opravil dovolj; kajti bližal se je blaženi trenotek, ko pride na vrsto glavna točka plesnega reda, nov slovenski ples, ki ga je bil izumil baš on sam za ta večer, da izpodrine zastarelo in tujo quadrillo ali četvorko — »trojka« namreč, ki naj bi imela poleg drugih vrlin tudi to dobro lastnost, da pridobi na mah vse ženstvo za narodno delo. Utemeljeval pa je potrebo novega plesa doktorand Radivoj Čuk (po »Trojki« str. 161.): »O važnosti plesov smo prepričani vsi. Iz tega pa sledi, da se pleše pri nas vse premalo, da treba popraviti zamudo in s plesom pridobiti ženstvo za narodno delo. Kako žalostne so plesne razmere že od nekdanj pri nas, to se razvidi najjasnejše iz tega, ker nimamo nobenega narodnega plesa, kakršne imajo Čehi, Poljaki, Rusi, Hrvatje. Morebiti smo ga imeli kdaj, a izgubil se je po naši brezbriznosti, kakor toliko drugih narodnih svetinj, in zdaj imamo na tem polju sušo kakor v slovstvu. In potem se kdo čudi, da ni zavednega ženstva, ko je ta stroka tako zanemarjena in prepuščena takorekoč tujčevi peti«. — »Trojka! Dve dami, en gospod, dva gospoda, ena dama!« vpije glasno po dvorani — Kdo je mar? — doktorand Radivoj Čuk, ki je bil na plesu po potrebi strd — ali »grombeseda«, in trojka se je začela; kako pa je uspela ta večer, tega ne pripoveduje natančneje novejša zgodovina slovenskega naroda, ker se je poročevavec kmalu poslovil s plesišča; samo to se je razneslo, da je nekaj »starih«, konservativnih plesavcev nasprotovalo, da je vsled tega Slovencem že pretila »plesavska« ali »eden- dva- tri-vojska« za abecedno in šestomersko žalostnega spomina. Toda preden je tekla kri, so se nas nebesa usmilila ter mirnim potem rešila vprašanje, kako da naj plešemo: »sistematičnega« zagovornika trojke so namreč poslala usmiljena nebesa na Dunaj, tja, »kjer je cesar doma«, k ministrom v službo za pisarja (Trojka str. 238.). S tem je izgubila trojka svojega duha, ki jo je vzdrževal v krepilni zvezi s svojim »sistemom«, ter nagloma propadla. V Gorenji vasi kakor v Ljubljani so zopet po stari šegi »rajali« (srednjenemški roje neki ples, prim. Reigen, Reihen) ter plesali polonezo, mazurko, polko, četvorko i. t. d.

Poljaki so lahko z ožjega svojega domoljubnega stališča te izpremembe veselili; kajti trojka jim ni hotela nič kaj posebno v noge. Mi pa smo tudi s Čehi in Hrvatji in Malorusi vred lahko zadovoljni; saj smo pridobili na ta način Poljake kot gibčne in spretno soplešavce, ki se jim tem rajši družimo, čim bolj so jeli po domače ubirati svoje stopinje, da se sedaj tudi mi lahko vrtimo z njimi. Še pred

malo leti so plesali Poljaki vse drugače in drugod; zaman si jih iskal na »slovanskem koncertu« na Dunaju.

Pričakujemo, da se vzdrži ta »slovanski koncert« na Dunaju dalje, nego je obstal veleslavni »evropski koncert« ob Kreti, ki je nehal s tako neprijetno disonanco. Seveda, če vsakdo piska ne glede na druge, kako naj bodo potem složne harmonije? To prednost pa ima nedvomno evropski koncert in ples pred onim zgoraj omenjenim slovanskim, da na njem svira — vojaška godba; sto in stotisoč čilih mladeničev navija strune — nabija puške — in se po evropskem koncertu utegne razlegati po deželi strahovita godba: grom streljanja. To vam je koncert, to so divjebolestni akordi! Še leta in leta priča ubožnost in nje posledica, osurovelost, da se je po deželi plesalo — z orožjem v roki! Šole za ta ples so vojaška vežbališča in manevri (Konec prihodajč.)

Nekaj črtic iz življenja slovenskih vojakov.

Spisal Dolenjski.

Vsem udeležencem, ki še žive, je gotovo še v živem spominu velikanska gneča, ki je dne 3. julija 1866. l. nastala po nesrečni bitki pri Kraljevem Gradcu. Vrata, skozi katera vodi glavna cesta v trdnjavo, so bila zaprta; stalnih mostov črez Labo je bilo malo, začasnih pa skoro nič. Obrežje tik reke je bilo premreženo z brezštevilnimi globokimi, z vodo napolnjenimi rovi, med katerimi so vodila pota na vse strani; za tujce je bilo tedaj jako težko najti pravo pot v tem labirintu. Vrhu tega je bil svet pred trdnjavo razmehčan in močvirjen; posledica temu je bila, da so se pratežni, topničarski in drugi vozovi do osi pogrezali, v velikem blatu obtičavali ali pa se prekopicali v globoke jarke in tako zapirali pot vračajočim se vojaškim krdelom. Marsikateri sanitetni voz, kateri je vkljub vsem tem nezgodam in zaprekam vendarle hotel spraviti ranjence v zavetje in varnost, se je prevrnil v močvirju; mnogi konjiki, pritisnjeni na rob ceste ali rova, so zdrknili v globoke jarke in večinoma tam poginili. Na stotine vojakov je poskakalo v Labo, hoteč jo preplavati, ali tudi teh je marsikdo legel v valovih deroče Labe v hladen grob.

Metož je postajal vedno hujši; kajti ob petih popoldne je stalo le še nekoliko naših baterij in konjiških divizij v bojni črti, a vse

Vse pleše.

Balada — ballata. Spisal Fr. Ilešič.

(Konec.)

Evropske plesne in koncertne prireditelje ministri vnanjih stvari in njih pomagači, poslaniki, ki so n. pr., še ni davno tega, kaj lepo koncertovali v Carigradu, ki pa imajo to sicer nedostojno navado, da se poslove; ko se začne pravi ples — vojna. Pri takih diplomatskih in političkih koncertih — boljše bi bilo morda govoriti o diplomatskih maskeradah (maska iz grškega *βαστά* = *δίαστα*), ker drug ne ve o drugem, s kom da mu je opraviti — je pogosto voditelj tisti, ki si je na navadnih salonskih plesih izuril razne talleyrandske zmožnosti, kakor: ljubeznivost, hlimbo, prikrivanje resnice, zgovornost i. t. d. Zato je dostikrat najboljši diplomat oni, ki se je v svoji mladosti le briljantno zabaval, ki je najboljše — plesal.

Potemtakem se nam ni čuditi, da sta ples in politični vpliv tesno spojena in se drug z drugim menjavata. Za kardinala Mazarina in Richelieuja je prednjačila kakor v politiki tako tudi v plesu Francoska; ta dva moža sta zapored bila dirigenta v tedanjih evropskih koncertih, in po njijnem taktovanju je plesala vsa Evropa. V dobi Ludovika XV. pa je gospodovalo na Francoskem žensko krilo, in na plesiščih je prevladal »cotillon«, ki je svoj nazivek (= žensko krilo) dobil baje odtod, ker so plesavke kaj rade povpraševale svoje mamice:

Ah ma mère, quand je danse,
Va-t-il bien mon cotillon? —

Tako je plesala Francoska do l. 1789., ko je s prevratnimi težnjami zavlada četvorka: kralj, plemstvo, meščan in kmet (Kuhač); za revolucijo pa je zaplesal Napoleon, a to na vso silo, da se je plesavki — Evropi kar vrtelo pred očmi; plesal je samovoljno, dokler se ni spoprijel z Rusijo, s krepko devo, ki ni »mehkužna, bledolična gospodična, Črnogorka je, Špartanka.« Odslej ni mogel več plesati po svoji volji, kajti ples je vodil ruski car, in tako se je izpolnil drugi del Napoleonovega izreka, češ, da z Evropo bo plesal ali Korz ali Kozak . . . To so evropski plesi! —

Pravijo, da je umetnostim edini namen vzbujanje čuvstev, da služijo le zabavi; če je to res, potem spada ples gotovo med umetnosti, kajti večjidel plešemo za zabavo. Vendar je semtertja človeku

treba plesati tudi iz drugih vzrokov; tako pleše marsikateri mladenič iz dobrosrčnosti in zaradi etikete z zapuščeno devico, ki sedi žalostna v kotu; marsikatera devotka pleše, od garde-dame prisiljena, s starikavim gospodom, ki je dobra partija. Toda taki plesi se še prestanejo, ker so kratki in jih človek kmalu izvrši in se jih iznebi; težji so pa plesi, če nam zagode godba rodovska (z otoka Roda), če se nam zaukaže, naj plešemo po taktu: Hic Rhodus, hic salta (tu je Rod, tu pleši = zdaj pokaži, kaj znaš). Pri tem plesu so se že smejali marsikomu, ki si je prej domišljjal, da je izboren plesavec. Najtežji pa so plesi, katere moramo brezpogojno tako plesati, kakor nam drugi igrajo, če se morajo celi narodi vrteti po žvižganju drugih liki po rogu slavnega Oberona.

Toda poznam še mnogo drugih raznovrstnih plesov: smešen se zdi ples onih, ki natrkani plešejo po cestah, ko jim trobi bog Bak močno sicer, a brez pravega takta; pijan še starec pleše, in vse pleše okoli njega. Življenje — ples; bitje se suče okoli bitja; samo zase nima obstanka — vse pleše do smrti. Naravoslovci pa trdijo, da vidijo celo molekule in atome plesati, ker njih ples tako živo opisujejo. Vsekakor pa plešejo planeti, a njih ples je tak, kakršen je ples nekaterih žensk, ki prihajajo na veselice, da zatemnjujejo z bleiskom svojim vse tovarišice, da vse »zamrkne«, kadar pridejo: pravi pravcati solnčni mrk! samo s tem razločkom, da planeti plešejo po jako pravilnem taktu, a vendar ne pridejo naprej, ker se v pakrogih vselej zopet vrnejo tja, odkoder so izšli. Tako je tudi zaman ves trud mnogih ljudi, ki plešejo svoje življenje redno v lepih krogih, na koncu svojega življenja pa vidijo, da niso prišli nikamor; drugi pa grdo skačejo z ene strani na drugo kakor razposajeni plesavci španskega fadanga, italijanske tarantele ali ogrskrga čardaša — nedostojno kakor orientalske bajaderke (portugiški bailadeira = plesavka), drzno in omotično kakor mohamedanski derviši — in vendar jim je sreča zvesta soplesavka. Nekaterniki le francoski »menuet« rahlo stopicajo, kakor stopa mačka okoli vrele kaše, ker so omahljivci in ne poznajo krepih moških korakov, ali pa stopajo v neokretnosti in surovosti svoji drugim na noge . . . Ta pleše dobro, oni slabo, ta iz proste volje, oni prisiljen, a pleše — vse. V Parizu lahko baje bereš nekje napis: »Ici l'on danse tous les jours!« — Parizu pa pravijo, da je zrcalo sveta. —

Na plesih se družijo nebesa s peklom — ali kako naj si drugače razlagam resnico, da nekaterniki vidijo na plesiščih same čiste angelje, drugi pa hudiče — Bog nas jih varuj? Ali so oboji tam,

ali pa izvira ta sodba iz halucinacij in predsodkov. To pa je vse-kakor res, da razen prepornih angeljev in hudičev vlada na vsakem plesu tudi poredni, a mogočni bog Amor, ki rad stoluje na ustnicah, odkoder se smeje ljubo in zapeljivo liki satan; a kdo naj potem razločuje angelja od satana? Sladki satanski smeh Amorjev večkrat disakordno zazveni med jok tožnega Hymena, ki mora gledati, kako se je v njegovem področju razkoračil razposajeni Amor.

Rad verjamem pesnikom, ki vse stvari globlje prozirajo nego mi navadni ljudje, da na plesu prihaja tudi povodni mož, in da od-vaja v svoje domovje lahkokrile plesavke, kakor pravi Prešeren:

»In urno, urneje sta se zasukala,
In dalej, in dalej od poda spustila.
Na bregu Ljubljance se trikrat zavila,
Plesaje v valove šumeče planila.
Vrtine so tam vidli čolnarji dereč,
Al Zalike videl nobeden ni več« . . .

Po prepričanju vseh Slovencev živi še tudi kralj Matjaž, ki si je s plesa med Turki odvedel nazaj domov svojo Alenčico, »kraljico ljubo ogrsko«:

»In grede si devojke zbrat
In reče godcem zaigrat. —
Si mlado zvoli Alenčico,
Alenčico, kraljičico:
Ročice si podajata
In urno krog zarajata. —
— — — — —
Prijel za bele jo roke,
Na konjča djal jo je pred se:
Po polju k Savi z njo driči
Kot ptičica s perotimi . . .

Med temi bajnimi bitji, Amorji, Hymeni, povodnimi možmi itd. stopa povsod neustrašeno kakor doma — salonski lev, iščoč bogatega plena, nevaren vsem deviškim srcem, ki so doslej gorela v zvesti ljubezni do svojih izvoljencev:

»Raz galerijo, varno napadov vseh,
Strahu vsa blede, gleda premilostna
Gospa in mati rožne hčerke
V plesu neutrudne v salonu spodaj
Ter vzdihla: »Da naš ženin, nevešč še bitk
Ljubavnih, ne bi zdražil objestnega
Tam leva, ki ga vroča ljubav
Rada v dvoboje podi s prijatelji.«

(Horacij, št. 3., Carm. III., 2.)

Prav je imela gospa, da se je bala; kajti čez dva dni je bil dvoboj tam v hrastju za mestom, kjer so našli mrtvega ženina — lahko bi ga imenovali Vladimirja Dragana iz »Trojke«; hči, provzročiteljica tega dvoboja, je seveda dobila velikanski ugled sama pred seboj; saj je videla, kako zelo da je »vredna« junaške krvi, ter je plesala odsihdob s tem večjo zavestjo svojih neprecenljivih vrlin: »Uživaj, srce moje, trenotek, kaj t a m bo, to me malo briga!« . . .

Zunaj za oglom blizu plesišča pa preži v jasni mesečini bleda smrt; hu, kako jo stresa mraz! rada bi objela toplo bitje, da bi si ogrela zamrle ude. Vendar v salon ne sme; veselo občinstvo bi se preveč ustrašilo nje pomanjkljive toalete in neusmiljenega izraza; kako bi tudi naj prijele te koščene roke ono nežno-poltno mehko ročico poskočne plesavke, kako bi se ujemalo njeno režanje z zvonkim nasmehom devičice-golobičice, kako bi prenašala nje ledeno-strupeno sapo ta lepa cvetka današnjega večera, ki mami duhove in srca? Smrt ni vsiljiv gost — zunaj pred durmi čaka, tukaj objame bujno, življenja polno devo ter jo izroči iz gorkega naročja razgrete Terpsihore v mrzle roke — jetiki, svoji zvesti služabnici . . .

Kje pa boš ti položil k trajnemu pokoju trudno svojo glavo, o bedni mož, sprog in oče, ki ti že zdaj bolehajo žepi ob denarni sušici, pridobljeni na plesih koketne žene in hčere? Tega ne veva niti ti niti jaz; le pesnika slišim peti, ki jo je zakrožil po domače:

»Blagor mu, ki se spočije,
V svoji post' lji sladko spi;
Lepše luna njemu sije,
Lepše zarja rumeni« —

nego onemu, ki hodi pozno, oziroma rano s plesov domov . . .

Da bi bral stari Ciceron v filozofskem zanosu te moje skrajnje filistrske besede, bi gotovo vzkliknil: Recte dixisti; nemo fere saltat sobrius nisi forte insanit — prav praviš; kajti pač nihče ne pleše trezen, ako ni blazen. Ta izrek je namreč vsakikrat v svoji duši ponavljal, kadarkoli se mu je trebalo obraniti takih človeških izkušnjavic-navadic, kakršna je ples; spomnil se je v takih hipih v utrdbo svoje kreposti hitro starega Apija, velečednostnega Katona in drugih prednikov, ki so prav po rimskih nazorih strogo obsojali ples kot znamenje nenravnosti; hitel pa je tačas iz spomina brisati nadležne slike Scipionov in Lukulov ter si je izpred oči ročno preganjal žive podobe Cezarjev in Klodijev, ki so bili vsi ljubitelji plesa in sicer novošegnega, kakršen je bil v navadi v prav lahkomišelnih grških družbah v Atenah, v Korintu, v Mali Aziji in drugod. Če je pod

tolikerimi pohujšljivimi vtiski naposled omahnila tudi krepost Ciceronova, kdo bi se temu čudil, ki ve, da je Ciceron imel več filozofske teorije nego prakse? V anakronistiških uricah se je nad opolzlimi plesi svojega časa zgražal tudi Horacij, ki je imel posebej filozofski »sistem« — prav kakor naš doktorand Radivoj Čuk — a življenje zopet posebej; slab znak časa se mu zdi, da

»motus doceri gaudet Ionicos
matura virgo et fingitur artibus . . .«

Štiri stoletja pozneje pa je sveti Ambrozij rekel kratko a jedrnato:

Saltet, sed adultera filia!

Vsekakor je bilo takrat na plesiščih nevarno, da ne bi plesavci zabredli v podzemski »Elizij«, koder se po velikih mestih še dandanašnji pleše sicer ne jonski, ali francoski »Cancan«; bati se je tega bilo tem bolj, čim več vhodov v ta Elizij ali Tartar so sčasoma iznašli Grki in Rimljani. Poštene Homer je poznal eno samo vhodišče, ki je neki bilo daleč na zapadu ob Oceanu, pozneje se je odpiral Elizij ali Tartar ali po naše peklo ob matapanskem predgorju, pri mestu Hermioni v Argolidi, na Kolonu pri Atenah, v Epiru, Rimljanom tudi ob avernskem jezeru, in naposled, ko so gospodarili »dei ac domini« po vsem tedanjem svetu ter bila »odprta noč in dan so pekla vrata«, tedaj je prišel Kristus, da nam je odprl i nebesa. — Dandanes pa se po velikih mestih zopet odpirajo za podzemski elizij — plesišča, ki si jih je osnoval sam hudič — da govorimo s Prešernom — »svoje si cip'ce lovit« . . .

Le-ta članek pa bi bil vkljub svoji filološki temeljitosti ostal nedostaten, da me niso opozorili prijatelji juristi na resnično in imenitno dejstvo, da brez plesa niti ne bi bilo naroda juristovskega kat' eksohen — rimskega naroda. Odkod namreč naj bi bil dobil Romul žene za svoje tovariše — lopove, če ne bi bil povabil na sijajni ples vseh sabinskih znamenitnikov ter jim ob ti priliki ugrabil soprogo in hčer, pramater Cezarjev, Scipionov i. t. d.? To je bil vsekakor velevažen ples, katerega posledice so pretresale pozneje svet. Tem bolj obžalujejo vsi »plesoslovci«, da nam starodavnost ni sporočila več posameznosti o tistem plesu; zanimivo bi bilo n. pr. vedeti, v kakih toaletah so se pokazali takrat Romul in tovariši, v kakih Sabinke. Toda o vsem tem zgodovina molči, toliko pa je gotovo, da niso imeli prsi okrašenih z redovi za izredne zasluge; kajti te okraske so tudi najzaslužnejši gostje pogrešali do leta 1349. po Kr. r., ko je na dvornem plesu angleškem ustanovil kralj Edvard III. prvi red, red »modrega hlačnika« z geslom: Honny soit qui mal y pense« —

na čast neki krasotici, kateri je bil na tem plesu kralj pobral izgubljeni hlačnik. Pač pa bi mislil, da je bil Romulov ples neka vrsta baleta, ker je verjetno, da se plesavci one stare dobe gotovo niso dosti brigali za pokrivanje telesa, kakor se tudi dandanašnji po baletih ne. Toda takemu tolmačenju bi se utegnili protiviti pristaši in ljubitelji modernih baletov, češ, balet je fin ples, ki ustreza celo najfinejšemu okusu, ni pa misliti, da bi bila tako fino, tako okusno plesala Romulova divja tolpa. In ne pomeni li latinski glagol saltare i »skakati« i »plesati«? Tem upravičenim ugovorom pa bi jaz to-le pripomnil: Res je, da mislimo pri besedi balet zlasti na fin ples, kakor tudi pri nje materi, besedi bal, kakor sploh pri vseh tujih besedah; balet in bal pa morda od kraja vendarle nista bila tako fina plesa, vsaj njiju etimologija se ti misli protivi; kajti grško-sicilski provincijalizem βαλλίζειν, odkoder navadno izvajajo latinsko-italijanski glagol ballare in samostalniki ballo, balletto, francoski bal, pomeni »stegna semtertja metati«, in to ni Bog si ve kako fin izraz; izobrazil se je šele po poti iz Neapolja čez Rim, Pariz in Dunaj k nam, kakor se izobražuje sploh vsakdo s potovanjem. Naj mi zdaj nihče ne ugovarja, češ, da potovanje nič ni obrusilo besede ital. danzare, franc. danser, angl. to dance, ki je prišla iz romanskih dežel šele v 11. veku na Nemško; kajti mi li veš povedati, kaj je izprva pomenila in kje je sploh doma? Nekateri namreč mislijo, da je nemškega pokolenja — prim. staronemško obliko »dansón«, ki pomeni »vleči« — da se je potem šla izobraževati v romanske kraje ter se vrnila, notranje neizpremenjena, zopet v svojo domovino s pomenom »plesati«. Navedeno izobrazbo romansko-nemške besede »tanzen« bodemo vedeli primerno ceniti, če pomislimo, kako bistvena razlika je med pojmom »vleči« in »plesati«, in da se mora olikan plesavec lahko na prstih gibati, ne pa nerodno vlačiti nog za seboj, da ne presliši godbe.

Jaz, ki večkrat rad zaplešem po svoje originalno, jaz bi si že vedel pomagati, če bi preslišal godbo — zažvižgal ali zapel bi si sam! Tako so gotovo že delali ljudje pred menoj, kajti sicer bi grška beseda chorós, lat. chorus (= ples, plesni zbor, plesišče) ne pomenila pri nas pevskega zbora ali pevališča (posebno v cerkvi pri orglah, kar se pri panonskih Slovencih imenuje shodi, fem. pl.). Tu naj tudi omenim grški izraz orchéstra, ki je izprva značil plesišče, namenjeno za ples kora pri dramatiških predstavah v gledališču, zdaj pa pomeni prostor za godce ali pa godčevski zbor sam . . .

Zadnji moj dokaz — tega si sam ne prikrivam — menda že precej šepa, zato rajši končujem; kdo naj šepast dalje pleše? Sploh pa sem »priplesal« nazaj tja, odkoder sem se spustil — od jezikoznanstva do jezikoznanstva — vmes sem preletel polje mnogih drugih znanosti. Ali zameri kdo jezikoslovcu, če mu je jezikoslovje začetek in konec premišljavanja, alfa in omega vsega življenja? Tako delajo tudi drugi strokovnjaki, ko opazujejo vse s svojega strokovnega stališča. In tako je prav, samo naj ne pozabijo, da so med črkami alfa in omega tudi še beta, gama, delta in obilo drugih črk, ki tudi zahtevajo svoje pravice; potem prihodnjič rad zaplešem jaz z njimi in okoli njih, ako me le povabijo na svoj ples.

LISTEK.

Naše časopisje, v katerega razvitku se najbolj zrcali naš kulturni napredek, in katero se razrašča kakor naša prosveta sama — spričo mnogih naravnih in umetnih ovir — le polagoma, a vendar zdržema in vztrajno, je v zadnjem času zopet napredovalo. Poleg tega, da so nekateri izmed starih naših listov svojo obliko povečali ali svoje izdaje pomnožili, nam je novo leto rodilo novih časopisov. V Trstu je pričel izhajati tednik »Novi list«, v Gorici in Pulju pa nemški pisana »Adriatische Post«. Dasi sta oba politična časopisa namenjena, da vsaki po svoje posežeta v ljuto borbo, ki jo še vedno morajo biti primorski Slovani proti skrajnje neugodnim odnošajem, smo vendar smatrali za dolžnost, da objavimo njiju postanek tudi našim čitateljem — ne samo zato, ker sta nam oba došla na ogled, ampak tudi zato, ker z veseljem zabeležujemo vsaki novi pojav narodnega življenja bodisi na kateremkoli poprišču. Da smo sicer še vedno prisiljeni, svoje težnje braniti v nemščini, ni vesela prikazen; saj prejasno kaže, da v našem kulturnem stremljenju odločujejo še vedno drugi gospodarji, a ne mi sami. Toda kaj hočemo? Treba je računati z dejanskimi razmerami. Po pravici pa izrečno poudarja »Adriatische Post«, da ni nje namen izdajati lista v klasični nemščini, ampak Nemcem avstrijskim, ki so »dobre volje«, podati sliko o primorskih razmerah. — A program »Novega lista«, ki bode »prizanesljiv proti svojim, a brezobziren proti zlobi sovražnikov«, pozdravljamo tem pristrčneje, ker večina naših političnih listov izvršuje baš nasprotni program. —

Z veseljem sme čitati v 20. in 21. številki lanjskega »Popotnika« v nekem dopisu s Kranjskega predlog o preosnutvi naših obeh pedagoških listov, izmed katerih naj eden (Učiteljski Tovariš) goji zlasti šolsko-politično, a drugi (Popotnik) zlasti pedagoško-znanstveno smer. To je bila že davno naša misel, ki smo jo nekoč tudi razložili gosp. uredniku Učit. Tovariša, in ki jo je le-ta odobril ter jo kolikor, toliko že začel izvrševati, porabljaajoč svoj list zlasti za obrambo gmotnik interesov učiteljskega stanu. Tudi drugi predlog Popotnikovega dopisnika je že deloma uresničen; kajti Popotnik prinaša vobče več pe-